

Maftunaxon ERGASHEVA,
 Andijon davlat pedagogika instituti doktoranti.
 E-mail:ergashevamaftuna@mail.ru

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori M.Kuychiyeva taqrizi asosida

THE IMPORTANCE OF HISTORICAL KNOWLEDGE IN IMPROVING THE CONICS OF SOCIAL ACTIVITY OF STUDENTS

Annotation

This article will focus on increasing the importance of the organization of historical knowledge and educational processes in improving educational institutions and social activist in student youth and increasing social activist in youth.

Key words: Social stability, upbringing, spiritual ethics, moral virtue, historical experience, society, freedom, social activism, politics, law, culture, civil society.

TALABALARANING IJTIMOYIY FAOLLIK KO'NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA TARIXIY BILIMNING AHAMIYATI

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim muassasalar va talaba yoshlardagi ijtimoiy faoligni takomillashtirishda tarixiy bilimlarning o'rni va tarbiya jarayonlarini tashkil etish ahamiyatini oshirish va yoshlardagi ijtimoiy faollik ko'nikmalarini oshirish to'g'risida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy barqarorlik, tarbiya, ma'naviy axloq, axloqiy fazilat, tarixiy tajriba, jamiyat, erkinlik, ijtimoiy faollik, siyosat, huquq, madaniyat, fuqarolik jamiyati.

ЗНАЧЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАВЫКОВ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается вопрос о повышении значимости организационной исторических знаний и процессов воспитания и повышении социальной активности молодежи в образовательных учреждениях и в улучшении социальной активности учащейся молодежи.

Ключевые слова: Социальная стабильность, воспитание, духовная мораль, нравственная добродетель, исторический опыт, общество, свобода, социальная активность, политика, право, культура, гражданское общество

Kirish. Bugungi kunda mamlakatimiz jamiyat hayotini demokratlashtirish va erkinlashtirish maqsadi fuqarolarning siyosiy, huquqiy madaniyati darajasini yuksaltirish, tarixiy tajribalar oshirish, va bu orqali ularning ijtimoiy faolligini oshirish zaruriyatini taqozo etmoqda. Ushbu jarayonlarning natijasi o'laroq iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, ma'naviy va boshqa sohalarida sifat jihatdan yangi nodavlat munosabatlari rivojlanib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida yoshlarga e'tiborni kuchaytirish, madaniyat, sa'nat, jismoniy ta'ribiya va sportga keng jalb etish, ularda axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini, shakllantirish, yoshlar o'rtasida kitobxonlikni targ'ib qilish masalasi bo'yicha yig'ilishda quyidagi so'zlarni keltirib o'tadi "Mamlakat aholisining 30 foizini 14 dan 30 yoshgacha bo'lgan yigit-qizlar tashkil etadi. Ularning ta'lim olishi, kasb-hunar egallashi uchun keng sharoit yaratilgan. Shu bilan birga, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishni tashkil etish dolzarb masala hisoblanadi. "Yoshlar qanchalik ma'naviy barkamol bo'lsa, turli yot illatlarga qarshi immuniteti ham shunchalik kuchli bo'ladi." [3]

Kelajagimiz egalari bo'lgan yetuk va barkamol avlodni tarbiyalashda esa ta'lim-tarbiyaning kuchli ta'sir etuvchi usullarini, ya'ni biz tavsiya etayotgan tarixiy bilimlarini takomillashtirish, tarix haqiqatlarini xolisona ularga yetkazish va egallagan bilimlari orqali hayot yo'llarini to'g'ri tanlab, xulosa chiqarishga o'rgatmog'imiz lozim. Tarixiy bilimlarni egallash mobaynida talabalar qaysidir tarixiy voqea-hodisadan yoki shaxsdan ibrat va motivatsiya oladi. Ularni qilgan qahramonliklari, ilm-fan rivojiga, bunyodkorlik, obodonlashtirish ishlariga qo'shgan xissasidan faxr va g'urur tuyadi. Aksincha, tarixiy bilimlar tarixda bo'lib o'tgan yomon hodisalarni, yoki qaysidir tarixiy shaxsni dilni xira qiladigan ishlaridan ham to'g'ri xulosa chiqarib, ana o'sha xato va yomon oqibat olib keluvchi ishlarni amalga oshirmasliklariga yordam beradi.

Darhaqiqat, o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'nan yetuk qilib tarbiyalash, turli xil yot g'oyalarga qarshi kuchli immunitetini shakllantirishda tarixiy bilimlarning o'rni va roli beqiyosdir. Birinchi prezidentimiz I.A Karimov ta'kidlaganlaridek, "Haqiqat, tarix haqiqati bolalarimiz uchun suv va havodek zarur. Tarix haqiqatini to'laligicha keyingi avlodga yetkazish har bir insonning kelajak oldidagi muqaddas burchi hisoblanadi [2]. Tarixni bilish orqali yoshlarimiz saboq, ibrat olishni va unga qarab xulosa chiqarishni va kelajak yo'lini to'g'ri belgilashni o'rganadilar.

Ta'lim va tarbiyani umum jarayonini tashkil etishda asosiy maqsadlarimizdan biri bo'lib hisoblangan tarixiy bilimning faoliyatiga maqsad va yo'nalish beruvchi, jamiyat a'zolari munosabatlarni muvofiqlashtirib, birlashtirib, ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyotni tezlashtirish uchun xizmat qiladigan ma'naviyat, ma'rifad o'dob-axloq tarbiyasining barcha muammolarini o'z ichiga qamrab oladi.

Mamlakatimizda fuqarolik jamiyati asoslarini shakllantirishda yoshlar asosiy kuch hisoblanadi. Yoshlar muayyan jamiyat ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti darajasi, undagi ijtimoiylashuvning xususiyatlari bilan aniqlanuvchi o'ziga xos sotsial holat, ijtimoiy-ruhiy xususiyatlar, yoshga oid tavsiflar bilan farqlanuvchi ijtimoiy demokratik guruhdir.

Yoshlarning ijtimoiy ruhiy xususiyatlari, o'dob axloqi, madaniy xulq atvori, ta'limining o'ziga xosligi hamda ijtimoiylashuv jarayonlari ularga sotsial birlik sifatida birlashish imkonini beradi.

Jahonning nufuzli oliy ta'lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot markazlarida olib borilayotgan izlanishlar, Sharq mutafakkirlari asarlarida xalqlarning kelib chiqishi va etnopedagogik xususiyatlari, tarixiy qo'lyozmalar Sharq va g'arb mutafakkirlari asarlaridagi shaxsning ma'naviy-ma'rifiy fazilatlarini haqidagi qarashlari, allomalarning ilmiy merosi mazmuni, jahon ilm-fan taraqqiyotiga qo'shgan xissasi, mutafakkirlarining iqtisodiy fazoviy, matematik qarashlari, shaxs kamoloti va o'dob-axloq masalalari ilmiy amaliy ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotlar shaxs ma'naviyati, oila va nikoh, farzand tarbiyasiga oid yondashuvlari, ajdodlar merosiga nisbatan yoshlarda xurmat xissini shakllantirish dolzarblik kasb etadi.

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy, modernizatsiyalash jarayoni talablari asosida ta'lim-tarbiya mazmunining moddiy-texnikaviy bazasi hamda xujjatlari, me'oriy qadriyatlardan foydalanib kadrlarni tarbiyaviy raqobatbardosh qilib tayyorlashga shart-sharoitlar yaratildi. Shu bilan birgalikda, Vatanimiz tarixida asrlar davomida faoliyat yuritgan alloma va mutafakkirlar yaratgan qadriyatlardan pedagogik ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanish texnologiyalarni takomillashtirishga zarurat sezilmoqda. Yoshlar ijtimoiy faolligini takomillashtirishda tarixda bo'lib o'tgan voqea hodisalar, jarayonlar, tarixiy buyuk shaxslarning hayot yo'llari va ular amalga oshirgan yangiliklar,

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Mamlakatimizda amal qilayotgan "Ta'lim to'g'risida"gi [8] "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"[6] O'zbekiston Respublikasining qonuni, Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasi[7] asosida davlat tomonidan barkamol avlodni tarbiyalash bo'yicha olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi yoshlarni ijtimoiy jihatdan shakllantirish va ularning intellektual, ijodiy va boshqa yo'nalishdagi salohiyatini kamol toptirish uchun shart-sharoitlar yaratilishini ta'minlash, ular ijtimoiy faolligini oshirishdan iboratdir.

Ajdodlarimizning pedagogik merosini o'rganishga alohida e'tibor yurtboshimiz tomonidan ishlab chiqilgan harakatlarga qaratilmoqda.

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi mazkur tadqiqot uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Talabalarni istiqboldagi pedagogik faoliyatga tayyorlash, bu jarayonda ajdodlar merosidan foydalanish muammolari ko'pgina ilmiy izlanishlarda o'z ifodasini topgan.

Tarixiy madaniy merosimizni yoshlar ta'lim-tarbiyasi masalalari borasida yurtimizda tadqiqot olib borgan ko'plab olimlarni ketirish mumkin. Bulardan M.Inomova, M.Muammolari A.Boboxonov, pedagogik bevosita J.Yuldoshev, U Maxkamov, A.Munavvarov, O.Musurmonova, N.Ortikov, M.Quronovlar tadqiqotlarida bayon etilgan. Alovuddin Mansur, Maxmud Sattor, M.Xaydarov, N.Komilov, O.Musurmonova, U Maxkamov, S.Nishonova va N.Ortikovlar ma'naviy-axlokiy isharida, K.Kilichevalarning kamolotida buyuk mutafakkirlar, allomalarning ma'naviy-pedagogik merosi, shaxs ma'naviyatini shakllantirishdagi imkoniyatlari tadqiq etilgan[1].

Ta'lim muassasa talabalarining ijtimoiy faolligini takomillashtirishda tarixiy bilim ahamiyati mavzusidagi tadqiqot quyidagi metodologik yechimlar taklifni ketirib o'tadi;

Muammo mavzusiga bag'ishlangan tarixiy, falsafiy, ilmiy-pedagogik tadqiqotlar, ilmiy-nazariy manbalarni o'rganish asosida tarbiyaviy qadriyatlarining pedagogik imkoniyatlaridan foydalanish;

Yurtimiz tarixida yashab ijod qilgan mutafakkirlari ta'limoti mazmunidagi tarbiyaviy qadriyatlardan oliy pedagogik ta'lim jarayonida foydalanish texnologiyalarini takomillashtirish;

Vatanimiz tarixiy mutafakkirlar ta'limotidagi ilgor g'oyalar va qarashlardan zamonaviy ta'lim jarayonida foydalanishning mazmuni, shakllari, usullari, metodlari va asosiy yo'nalishlarini takomillashtirish;

Oliy pedagogik ta'lim jarayonida tarixdagi ilm mar'ifatga o'zining katta xissalarini qo'shgan mutafakkirlar yaratgan tarbiyaviy qadriyatlardan foydalanish jarayonining samaradorlik darajasini aniqlash va ushbu qadriyatlardan ta'lim-tarbiya jarayonida foydalanishga yo'naltirilgan ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Natijalar va muhokama. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tarixda yashab ijod etgan har tomonlama yetuk mutafakkirlar ta'limoti mazmunida aks etgan tarbiyaviy qadriyatlardan oliy pedagogik ta'lim jarayonida foydalanish texnologiyalari takomillashtirish asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning natijalariga quyidagi natijalarni keltirib o'tishimiz mumkin:

oliy pedagogik ta'lim jarayonida talabalar shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish texnologiyasi yurtimiz tarixida yashab ijod etgan mutafakkirlar ta'limoti mazmunida aks etgan odob-axloq, ilm olish, mehnat va kasb-hunarga oid tarbiyaviy qadriyatlarining shaxsiy, milliy va asosida berish ustuvorlik ko'rsatkichlariga umummilliy takomillashtirish:

talabalarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, adolatparvarlik, insonparvarlik, sahovatlilik kabi shaxsiy sifatlarini shakllantirish qadriyatlar bilan tarixiy mutafakkirlar asarlaridagi mexanizmi mujassamlashtirib takomillashtirish:

ajdodlar merosiga nisbatan xurmat xissini shakllantirishda auditoriya va auditoriyadan tashkari uyushtiriladigan ommaviy, guruhli va yakka tartibdagi mutafakkirlarining tarbiya jihatlarini oshirishga doir ilmiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

"Yosh avlodning ijtimoiy faolligini takomillashtirishda tarixiy bilim ahamiyat" nomli maxsus mavzu asosida mutafakkirlarimiz tarixiy ta'limoti

qadriyatlardan foydalanish mexanizmi takomillashtirilgan;

Tarixiy ajdod mutafakkirlarimiz yaratgan tarbiyaviy bilimlardan foydalanish jarayonining samaradorlik darajasi kursatkichlari ochib berishdan iborat.

Tadqiqotning natijalari tarixiy tarbiyaviy bilim va omlarni ta'lim muassasalari jarayonida foydalanish jihatlarini, o'ziga xos xususiyatlari, texnologiyalari, uni tashkil etish yo'llari, shakl metodlari, o'quv bilim jarayonini tashkil qilishga oid ilmiy-metodik tavsiyalardan ta'lim jarayonida foydalanish xolatlari bilan izohlanadi.

Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, tarixiy ta'lim tarbiya yoshlardagi ijtimoiy faolligini takomillashtirishda va shu nuqtai nazardan qaraganda, yosh avlodni tarbiyalashda oliy ta'lim muassasalarida ajdodlar merosi, milliy qahramonlar, buyuk siymolarning ibratli hayot yo'li haqidagi qarashlari, ularning purma'no asarlari, o'git, matal, rivoyat, xalq og'zaki ijodi, ertak, hikoyalaridan unumli foydalanish maqsadga muvofiqdir. Talabalarda milliy g'urur, milliy o'zlikni anglash, faxr, vatanparvarlik, sadoqat, iftixor hislarini shakllantirish uzluksiz ta'lim tizimi jarayonida amalga oshiriladi. Talabalarni kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirishda ajdodlarimiz tomonidan ilgari surilgan insonparvarlik g'oyasi, innovatsion yondashuvlar, kasbiy kompetentlik, mustaqil fikrlash, erkin tarbiya nazariyasi barcha davrlarda dolzarb sanalib, ularga alohida yondashilishi o'ziga xos ahamiyatga ega.

Talabalarining kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishning potensial imkoniyatlari, talabalarining kasbiy-ijodiy qobiliyatlarini real holatlarini aniqlash, sifatli tavsiflash va baholash usullariga integrativ yondashish ham ularni kasbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi. O'z o'rnida o'tmishda yurtimizda yashab ijod qilgan allomalar, mutafakkirlar haqidagi kichik hikoyalar, rivoyatlarni to'plashni va ularni ta'lim-tarbiya jarayonida keng tadbiiq etishga to'g'ri yo'naltirish, ko'rsatmalar berish ham ijobiy natijalarni qo'liga kiritish imkonini beradi. O'z o'tmishini bilmagan va e'zozlamagan xalqning kelajagi yoq albatta.

ADABIYOTLAR

1. К.Хошимов, С.Нишонов, М.Иномова, Р.Ҳасанов. Педагогика тарихи. Т.: "Ўқитувчи", 1996.409-бет.

2. Мусурмонова О. ва б.Маънавий баркамол шахсни шаллантириш-жамият тараққиётининг асоси .-Т .: “ Фан ва технология” 2012 .-128
3. Комилова Н . Президент Ислам Каримовнинг “Юксак маънавият-енгилмас куч”номли асарини олий таълим муассасаларида ўқитиш технологияси. Т.:” Info Capital Group” 2011.5-бет.
4. Тасаввуф ёки комил инсон ахлоқи.1-китоб.-Тошкент:Ёзувчи,1996,147б.
5. Камолова Ш.Ў. Шахс камолоти босқичлари ва уларга мос дунёқарашнинг шаклланиши // Соғлом авлод учун. – Тошкент, – 2008. - № 12. – Б. 10-11.
6. Камолова Ш.Ў. Шахс интеллектуал камолотида илмий дунёқарашни юксалтириш технологиясидан фойдаланиш // (Ўқув-услубий қўлланма). – Тошкент, 2009. – 100 бет.
7. О‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasi //Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi,09.10.2019 й., 06/19/5847/3887-сон;
8. “Та’лим то’ғ’risida”gi O‘zbekiston Respublikasining qonuni //«Xalq so‘zi», 2020 yil 23 sentyabr.
9. “Yoshlarga oid davlat siyosati to’g’risida”gi O‘zbekiston Respublikasining qonuni //«Xalq so‘zi», 2016 yil 15 sentyabr. №182 (6617)